

ВІДГУК
офіційного опонента
кандидата мистецтвознавства, доцента,
професора кафедри естрадного співу
Київської муніципальної академії естрадного та циркового мистецтв
Самаї Тетяни Вікторівни
на дисертаційне дослідження Борин Ольги Василівни
«Вокальне мистецтво дітей у контексті популярної музичної культури
України (кінець XX – початок XXI століть)», представлене на здобуття
наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності
025 Музичне мистецтво галузі знань 02 Культура і мистецтво

Дисертація п. О. В. Борин *«Вокальне мистецтво дітей у контексті популярної музичної культури України (кінець XX – початок XXI століть)»* присвячена актуальній й складній тематиці – вокальній дитячій творчості. Слід відзначити, що завжди означеною проблематикою займатися було не просто, а в наш час через обмежене фінансування та державну підтримку, інституції цього напрямку функціонують пасивно. Тож метою свого дослідження дисертантка обрала обґрунтування та аналіз вокального дитячого виконавства сучасного періоду, зокрема кінця XX – початку XXI століття в його комплексному вивченні.

Вокальна творчість для дітей – один із найулюблених видів музичної діяльності, який може надзвичайно їх збагатити. Через спів дитина зростає в емоційному, музичному та пізнавальному розвитку. Музичний образ пісні, завдяки словесному тексту, близький і зрозумілий дітям й стимулює емоційну чуйність до музики – головну складову музичності.

Вивчаючи питання вокального виконавства дітей п. О. В. Борин синтезує в дослідженні кілька наукових напрямів – музикознавство, педагогіку, психологію, соціологію, культурологію та естрадознавство.

Мету дослідження у дисертації визначено як «обґрунтування та комплексний аналіз вокального виконавства дітей в контексті популярної музичної культури України кінця ХХ – початку ХХІ століть» і це логічно деталізується в завданнях і детермінує структуру роботи. Визначені завдання відбивають основні вектори дисертації: проаналізувати інтерпретацію поняття «популярна музична культура» в наукових дослідженнях; на основі аналізу джерельної бази дослідження запропонувати авторське визначення поняття «вокальне виконавство дітей»; охарактеризувати чинники формування вокального виконавства дітей у мистецтві естради; визначити психологічні та фізіологічні особливості дитячого вокального виконавства; окреслити структуру та специфіку діяльності освітніх інституцій дитячого вокального виконавства; з'ясувати особливості персонологічного менеджменту дитячого вокального виконавства; дослідити участь дітей у вокальних фестивалях, конкурсах і талант шоу як засобах формування вокального виконавства підростаючого покоління в контексті популярної музичної культури. Усі поставлені завдання повністю виконані в аналітичних розділах дисертації.

Структура дисертації та висновки корелюють із завданнями. Коректно обрані методи та наукові підходи дослідження, які відповідають об'єкту й предмету роботи, а також допомагають досягти поставленої мети.

Новизна дослідження полягає у тому, що ця дисертація стала першою науково-теоретичною працею, яка комплексно розглядає дитяче вокальне виконавство у популярній музичній культурі України в певних хронологічних межах, при цьому нововведенням в науковому полі є і запропоноване авторське поняття «вокальне виконавство дітей».

Фактично, новизна розповсюджується на усі завдання дослідження та хочеться відзначити окремо уточнення понять «масова музика», «популярна музика» та «естрадна музика».

У Розділі 1. «Теоретичні засади популярної музичної культури України періоду незалежності (кінця ХХ - початку ХХІ століть)», зокрема

підрозділі 1.1. *«Інтерпертація поняття "популярна музична культура" у наукових дослідженнях»* дослідниця ретельно аналізує термінологічний аспект й чітко вимальовує, що «масова музика» є об'єктом культурології, «популярну музику» вивчає соціологія як загальнодоступний музичний продукт, а «естрадна музика» – є складовою мистецтвознавчого напрямку естрадознавства.

Теоретичну основу роботи переважно складають вітчизняні науково-педагогічні та мистецтвознавчі праці. Так, другий підрозділ 1.2. *«Вокальне виконавство дітей як вияв популярної музичної культури»* розкриває перегляд педагогічної літератури з виховання дитячих співоцьких голосів, де ключовим залишається – «...всебічний розвиток підростаючого покоління за допомогою засобів вокального мистецтва, формування художнього смаку, сприяння творчому та духовному зростанню» [с. 51].

Проблематиці вокального виконавства дітей присвячений підрозділ 1.3. *«Історіографія, джерельна база та методологія дослідження»* із розглядом деяких методичних розробок вітчизняних вокальних педагогів та дослідників з урахуванням естрадної специфіки та визначенням певних її чинників, зокрема створення сценічного образу, роботу зі звуковою апаратурою, естрадного репертуару, персонологічного підходу до виконавства.

Другий розділ *«Структура та процес формування вокального виконавства дітей»* продовжує детальний аналіз заявлених вище чинників формування вокального виконавства дітей у мистецтві естради, до яких авторка відносить: пластику сценічного руху, артистизм, роботу з мікрофоном, сценічний костюм та репертуар. Дослідницький вектор роботи спирається на навчальних та мистецтвознавчих матеріалах, переважно вітчизняних науковців.

На жаль в теоретичних описах дещо розчиняється конкретика особливостей естрадного вокалу і на майбутнє до авторки є побажання – при подальших розвідках звертатися до сучасних прогресивних західних

фахових вокально-педагогічних розробок, зокрема Сета Ріггса, Кетрін Садолін, Брайна Вінні, Дані Каток, Рашель Флемінг-ДеБергера, Гарі Холлі та ін.

Використання джерел із переважно загальної характеристики естрадно-виконавської діяльності вплинуло на поверхневий висновок щодо роботи співака з мікрофоном, що подається лише як «елемент», який «посилює звучання голосу» [с. 72]. Однак у виконавській практиці звукопідсилювальна апаратура – не просте підсилення звучання, а принципово інші акустичні умови вокаліста з певним контролем звуку, де формується мовленнєва вокальна позиція, відмінна від академічної (високої). На жаль в роботі відсутня і термінологія естрадних вокальних прийомів, що формує сучасні методичні засади естрадного вокалу.

У підрозділі 2.2. *«Фізіологічні та психологічні особливості дитячого вокального виконавства»* авторка визначає особливості роботи з дитячими голосами, узгоджуючи питання у наукових джерелах в контексті фізіології, психології, педагогіки та мистецтвознаства. Слід зауважити, що вікова категорія є дуже широкою, починаючи з дошкільного віку й завершуючи 18–19 роками, це дозволило п. О. В. Борин детально відтворити увесь шлях становлення юного співака, зокрема психолого-фізіологічного контексту вокального навчання.

У підрозділі *«Структура освітніх інституцій дитячого вокального виконавства в Україні XXI століття»* визначено відмінні завдання на різних рівнях музично-вокальної освіти для дітей. Так, урок музики в загальноосвітній школі – це форма практичної реалізації музичного виховання, а завдання школи мистецтв полягають у «наданні музичної освіти, сформування естетичних смаків, виховання підготовленого слухача та активного учасника самодіяльності, навчання гри на музичних інструментах, розвиток творчих задатків тощо» [с. 96]. Представлені приватні мистецькі школи, діяльність яких «максимально ефективно розвивати творчі здібності учнів та надавати їм можливість на практиці

використовувати отримані знання та навички» [с. 100]. До таких закладів дисертантка віднесла «Dream School», «Talent School», талант-центр «Star Time». Також розглядається діяльність державних та комунальних закладів позашкільної освіти мистецького спрямування, де пропонується широкий спектр розвитку дітей як в музичному напрямі, так і хореографічному, театральному й образотворчому. Аналізуючи діяльність цих інституцій, авторка підбиває підсумок, що «на відміну від занять з музики в загальноосвітній школі, позашкільна освіта спрямована на професійний розвиток підростаючого покоління» [с. 105].

В останньому підрозділі *«Персоналогічний менеджмент дитячого вокального виконавства»* п. О. В. Борин формує принципи професійної діяльності сучасного педагога з вокального виконавства, ілюструючи це трьома представницями цього напрямку, зокрема Іриною Батюк, Оксаною Лісовою та Ріммою Шаповаловою. Усі три педагоги органічно вписуються в контекст як позашкільної приватної освіти, так і активної участі у різних музичних проєктах/конкурсах/фестивалях.

Третій розділ дисертації *«Фестивалі та конкурси як засоби формування вокального виконавства дітей в контексті популярної культури»* повністю присвячений творчим змагальним заходам в естрадному виконавстві різного гатунку, при цьому зосередження уваги авторки відбулося на історіографії фестивалів «Червона рута», «Чорноморські Ігри», «Молода Галичина» та дитячому пісенному конкурсі «Євробачення».

У підрозділі 3.2. *«Дитячі розважальні шоу в сучасному медіа просторі»* аналізуються матеріали телевізійного шоу-проєкту «Голос. Діти», де вивчається феномен дитячих вокальних талант-шоу, що авторка визначає як «нове явище в українському мистецькому просторі» [с. 163]. Окремо хочеться відзначити ретельну роботу дисертантки із додатками, де детально зафіксовані усі сезони українського талант-шоу «Голос. Діти», їх учасники, педагоги та репертуарний перелік вокальних творів.

В цілому дослідження п. О. В. Борин вважаю цікавим та оцінюю позитивно. Разом з тим до дисертантки виникли два запитання, які спонукають до подальшої перспективи вивчення даної проблематики.

1. Бузмовно, дитина, яка знаходиться у певному «звуковому кругозорі» починає копіювати/знімати те, що чує в радіо/теле етері. Здібним юним вокалістам не складає труднощів співати твори з репертуару світових західних зірок таких, як К. Агільера, Адель, Бейонсе, Дж. Тімберлейк, С. Сміт, А. Грандей та багатьох інших, але зазвичай це відтворюється у повтореннях оригіналів, іноді навіть копіюванням їх манер. Сформовані стереотипи демонструють нам оцінювання співацьких можливостей юних виконавців як раз за англомовним репертуаром. *Як, на Вашу думку, чи впливає це на збереження наших національних вокальних традицій у роботі з юними співаками?*

2. У другому розділі Ви досить ретельно проаналізували освітні інституції вокального виконавства дітей. Тож, як *Ви вважаєте чим у процесі роботи з учнем відрізняються завдання педагога з вокалу у музичному навчальному закладі, приватній студії і вокального тренера розважального талант-шоу?*

Загалом дослідження п. О. В. Борин справило позитивне враження, де в позиції авторки є небайдуже ставлення до перспектив розвитку нашої національної вокальної культури. Адже сьогодні існують ризики втрати кращих традицій історичної та культурної спадщини України, а українська вокальна естрада ХХІ століття іноді демонструє зовнішній антураж виконавця і гострий дефіцит внутрішнього змісту вокально-музичного твору.

Дисертанткою була проведена значна дослідницька робота, результатом якої стало оригінальне, завершене дослідження, а також переконливі додатки. Анотація та публікації передають основні положення дисертації і відповідають вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (з наступними

змiнами) та «Порядку присудження ступеня доктора фiлософiї та скасування рiшення разової спецiалiзованої вченої ради закладу вищої освiти, наукової установи про присудження ступеня доктора фiлософiї», затвердженого Постановою Кабiнету Міністрiв України №44 вiд 12 сiчня 2022 року.

Дисертацiя п. О. В. Борин «Вокальне мистецтво дiтей у контекстi популярної музичної культури України (кiнець ХХ – початок ХХI столiть)» є самостiйним, завершений квалiфiкованим науковим дослiдженням, не мiстить ознак порушення доброчесностi, тому її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня доктора фiлософiї з галузi знань 02 «Культура i мистецтво» за спецiальностю 025 «Музичне мистецтво».

Офiцiйний опонент –

Заслужена артистка України,
кандидат мистецтвознавства, доцент,
професор кафедри естрадного спiву
Київської мунiципальної академiї
естрадного та циркового мистецтв

Тетяна САМАЯ

Пiдпис Самаї Т. В. пiдтверджую

Начальник вiддiлу управлiння персоналом
Київської мунiципальної академiї
естрадного та циркового мистецтв

Ірина Самохатня